

Регионална организация за обществени инициативи (РООИ), Словакия

**МЕСТНИ ИНИЦИАТИВНИ ГРУПИ ТИП "ЛИДЕР" И
ИЗРАБОТВАНЕ НА СТРАТЕГИИ ЗА СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКО
РАЗВИТИЕ НА СЕЛОТО**

Ръководство

Йела Твърдонова

Уважаеми колеги и читатели на ръководството,

С настоящото практическо издание бихме искали да ви запознаем със съществуващия опит и работещи подходи за планиране и развитие на местно ниво, основано на широко участие и въвличане на местните общности и техните социално-икономически представители.

Практическото ръководство е чудесен пример и изключително подходящ подход за подготовка за прилагане на подхода ЛИДЕР и по-конкретно - за разработване на Стратегия за местно развитие по смисъла на ЛИДЕР. Предложената методология, разбира се, не е единствената като възможност за подход към местните общности и стратегическо планиране на местното развитие, но до голяма степен предлага работещ модел, който може да се прилага и в контекста на подхода ЛИДЕР за развитие на селските райони.

Ръководството предлага както етапно описание на всяка стъпка на процеса на разработване на местни стратегии за развитие, така и илюстрира с конкретни примери, инструменти и упражнения отделните етапи. Предложените модели, или части от тях, могат да бъдат използвани при събирането на социално-икономическа информация, данни, изготвянето на анализ и достигането до дългосрочна визия за развитие на селския район на базата на интерактивен модел за участие на местните общности.

Ръководството е разработено от Йела Твърдонова, **Регионална организация за обществени инициативи (РООИ), Словакия**, като израз на натрупания опит в страната по подготовка и прилагане на ЛИДЕР.

МЕСТНИ ИНИЦИАТИВНИ ГРУПИ ТИП "ЛИДЕР" И ИЗРАБОТВАНЕ НА СТРАТЕГИИ ЗА СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ НА СЕЛОТО

1. Изработване на стратегии за социално-икономическо развитие на селото

Съществуването на самостоятелна Местна инициативна група, или каквото и да е партньорство, включително и осигуряването на широко обществено участие, всъщност не е обосновано, докато не съществуват инструменти, с които да могат да се управляват процесите на развитие и да се постигне желаната промяна на ситуацията. Поради това често енергията за съвместна работа с времето намалява и то най-вече тогава, когато не се постигнат никакви резултати и партньорските срещи се превърнат просто в "клубове за дебати" без ясна цел и посока или без добро управление. Затова всяка Местна инициативна група по смисъла на подхода ЛИДЕР, както и всяко друго партньорство на местно ниво, има нужда от инструмент за реализация на своите планове. Такъв инструмент е Програмата за развитие или Стратегия за местно за социално-икономическо развитие на съответната Местна инициативна група.

1.1. Интерактивният метод при изработването на стратегии, фасилитация на процесите

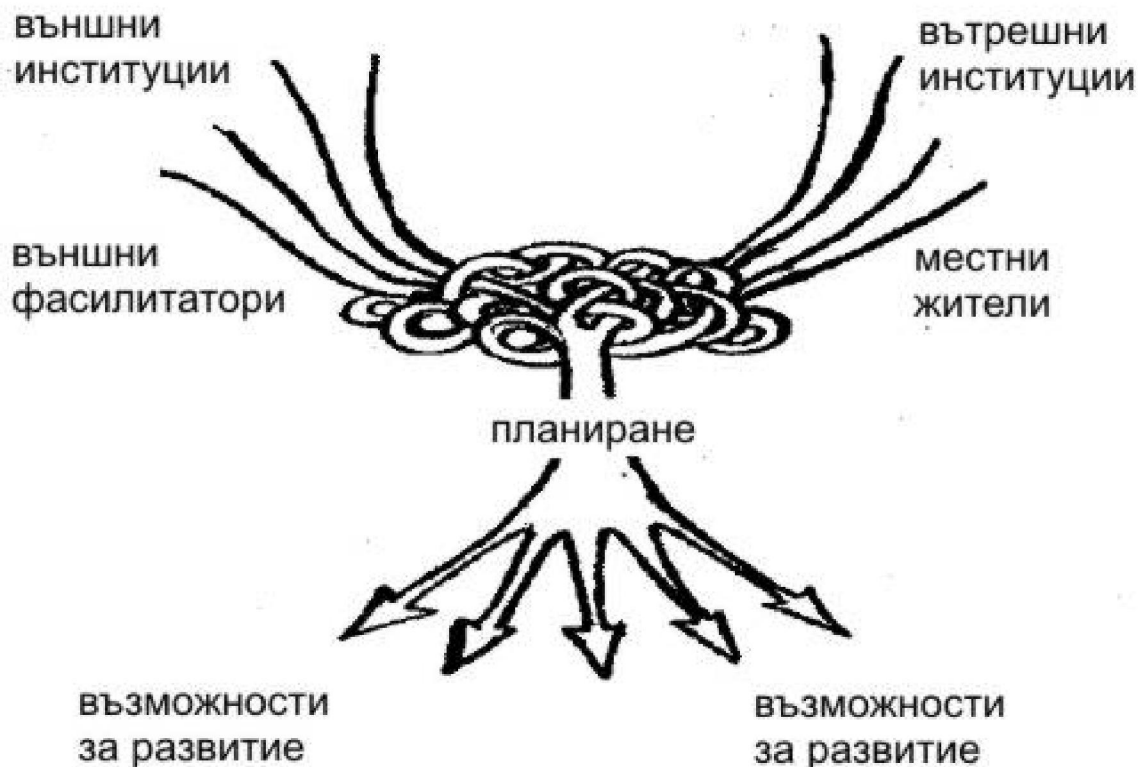
Стратегията е един от основните елементи за планиране на интегрирано и устойчиво развитие, както и за управлението на развитието на всяко ниво на партньорството - включително на ниво населено място, на ниво микрорегион, или на териториално развитие от типа "Лидер". Като такава Стратегията следва логиката на планиране, която е общовалидна по принцип. Методът за планиране на местно ниво (включително подходът "Лидер"), обаче, се отличава в начина на реализация. На първо място трябва да се вземе предвид фактът, че подходът към Стратегията за развитие трябва да бъде възможно най-опростен, за да могат и хора с различно образование, опит и социално положение да разберат дадения процес. Трябва да се избягват неразбираемите чужди думи и сложните изрази. От тази гледна точка най-ефективен е **интерактивният метод**, който осигурява постоянна комуникация между местното население, Местната инициативна група, експертите и мениджърите.

Интерактивното планиране е метод за изработване на Стратегия и план, при който специалистите заедно с изпълнителите и реализаторите на съвместно преминават през всяка отделна фаза на програмата. Йерархичната високопоставеност на специалистите е изключена; става дума за взаимно партньорство. Интерактивно програмиране и планиране за развитието на селото означава, че вътрешната информация за населеното място или региона (това, което местните жители знаят за микрорегиона) е равнопоставена на външната информация (това, което знаят специалистите

за рамковите условия или за други микрорегиони) и единствено интерактивността на тези информации е гаранция за обективност и ефективност при съставянето на програмата, за съвместно поемане на отговорността за реализацията на програмата и плана на местните жители. Без интерактивния метод не може да се очаква, че главните актьори в програмата ще съумеят да я реализират и поемат собствеността над нея. Тази е и причината толкова много програми и проекти, изработени изключително само от специалисти, до днес да "почиват в чекмеджето". При интерактивното програмиране и планиране се използва широк набор от средства за анимация (оживяване), фасилитация и много интерактивни инструменти, повечето от които са описани в това ръководство и които ще улеснят изработването на ясна, прозрачна и гъвкава Стратегия за развитие с широкото участие на местното население.

Интерактивният метод може да бъде онагледен по следния начин:

ПЛАНИРАНЕТО КАТО ИНТЕРАКТИВНОСТ

Този метод се отличава със следните характеристики:

- Всички решения и целият процес на изготвяне на стратегия се извършва заедно с представители на местните институции или сдружения, сформирани например в Местни инициативни групи МИГ (в началото на обсъждането винаги се прилага принципът “бял лист” – това означава, че нищо не е предварително изготвено от фасилитаторите или външните експерти, ако процесът се извършва с помощта на флипчарт, той се поставя пред участниците празен);
- Експертите не предлагат готови решения, а само улесняват = фасилитират тяхното намиране, без да доминират в този процес;
- Експертите всъщност пренасят опита си от други места и представляват външна информационна база;
- Местните жители винаги са експерти по отношение на региона;
- Експертите действат повече като фасилитатори, често и като аниматори на процеса, а не като преки създатели на събитията;
- Експертите пребивават в дадения регион дълготрайно, по време на реализацията на Стратегията, а често и след последващата (екс-пост) оценка.

Рисковете на интерактивното планиране:

- **Прекалено големи очаквания** – ентузиазмът при интерактивното планиране нараства по-бързо отколкото при другите методи. Рискът се състои в това, че очакванията на местните жители от фазата на планирането не се поддържат във фазата на реализацията.
- **Доминиране на външните консултанти** – някои национални или международни агенции, особено ако същевременно са и донори, се придържат към тенденцията да доминират в процеса на планиране. Това може да се избегне, ако външните консултанти проявят готовност да оставят местните хора да вземат решения на базата на външна и местна информация.
- **Откриване на грешки или нуждата от промяна** – в случай, че планирането се извършва в области, в които преди това вече са били организирани дейности за развитие, може да се стигне до откриване на негативни последици, грешки или до нужда от промяна, което може да постави в тежка ситуация някой, който иска да промени решенията, взети от друг в предишен период.
- **Откриване на нелегални дейности** – в някои случаи може да се стигне и до откриване на нелегални дейности (дестилиране на алкохол, отдаване под наем на стаи на черно и др.). В този случай информацията не бива да се използва против местните жители, които съдействат в интерактивното планиране. Ситуацията трябва да се оползотвори и да се започне диалог, който да доведе до решаване на проблема – до легализирането му.

- **Опасност от възникване на конфликти** - в някои случаи вместо консенсус между всички участници, може да се появи конфликт (по-силната страна се стреми да окаже натиск върху по-слабата). В такъв случай трябва да се пристъпи към преговори и решаване на конфликтите.

В интерактивния подход много често се използва методът, наричан **фасилитация**, което означава управление на процеса посредством постоянното включване в него на всички участници. Нито една мисъл не се отхвърля, напротив - тъкмо нахвърлянето на мисли („брейнсторминг“) се стимулира. Всичко се отбелязва съвместно, съвместно се изработват и решенията. **Фасилитаторът** тук е човекът, който **улеснява** процеса на програмиране и планиране, като самият той се държи незабележимо и не изказва мненията си. Той управлява процеса с помощта на старателно премислени ключови въпроси, които допълва с други подходящи в течение на процеса. По този начин осигурява гладко и безконфликтно протичане на процеса, модерира срещите така, че да се напредва добре според програмата, така че да изпълнят целите си, да достигнат до конкретни изводи и така, че всички участници да се включват. Заедно с това чрез въпросите си насочва дискусията и цялостното протичане на срещите така, че участниците да не се отклоняват от темата. Предпоставки за добрия фасилитатор са естествените му способности в областта на комуникациите и организацията, но също така знанията и компетентностите относно прилаганите и подходящи методи на работа и техниките по време на планирането. Той е експерт в планирането и е един вид „свръзка“ между вътрешните и външните участници в процеса.

Освен това фасилитаторите би трябвало да притежават познания, умения или близки контакти със специалисти в следните области:

- Планиране, регионално планиране, национално планиране;
- Местно развитие, комуникации;
- Развитие на недвижимата собственост, инвестиции;
- Социология, психология;
- Архитектура, екология и околна среда;
- Мениджмънт и обществени науки;
- Екология и околна среда;
- Икономика и финанси, туризъм, маркетинг;
- Право;
- Журналистика и работа с медии;
- География, геология, природни науки и др.

От фасилитатора се очаква да има следните лични качества и способности:

- Способност да организира мероприятия;
- Работа с компютри и Интернет;
- Езикови познания - поне пасивни;
- Уравновесеност и приятно отношение;
- Умения за работа в екип и комуникативност, основаване на групови отношения и др.

2. Стратегическото планиране - логика на програмата

Методиката на интерактивното изработване на самата Стратегия за местно развитие се състои от следните основни стъпки:

- Съставяне на **визия** - представи за бъдещото състояние на населеното място или микрорегиона;
- Преглед на източниците, ресурсите и информацията;
- SWOT анализ;
- Проблемен анализ;
- Стратегически и специфични цели на проекта.

2.1. Визия - бъдещето на селската общност или микрорегиона

В началото на местно та за развитие би трябвало да се формулира визия, представа или основна мисъл по отношение на бъдещето на територията/региона. Преходът от визия към конкретни проекти е изразен много добре в мотото на природозащитниците: "Мисли глобално, действай локално".

Не е задължително визията да е изградена точно върху абсолютното познаване на околността, по-скоро тя би трябвало да изразява мечтите и желанията на жителите по отношение на тяхното бъдеще и нейните различни аспекти - възможности за реализация, стандарт, околна среда, обществен живот и отдих. Поради това визията е твърде субективен израз на представите за евентуалния бъдещ облик на региона. Всеки жител има такава визия и всеки участник в процеса влиза в местната инициатива за планиране със своята визия. По този начин визията става средство за започване на съвместно изработване на решенията и на процеса на комуникация в рамките на партньорството. От полза е ако визията се изгради най-напред на нивото на всяко отделно населено място и след това общо за целия регион. Това ще направи възможно широкото обединение на изложената представа.

**Практическа илюстрация на подход за разработване на визия -
Упражнение 5 от приложенията.**

2.2. Преглед на източниците, ресурсите и информацията

Когато представителите на региона/общността се договорят за обща визия за бъдещето, след това е необходимо да започнат да търсят систематично източници, достъпни в областта, които да им помогнат да осъществят тази визия. Сега започва процесът, който се нарича преглед или проучване на съществуващите източници. Най-общо се проверяват следните групи източници и техните характеристики:

Човешки, обществени, културни и исторически източници

- Демографски характеристики
- Ниво и вид на образованието
- Вероизповедание
- Институции, сдружения и техните дейности
- Културни източници
- Исторически източници
- Социални групи и техните взаимоотношения, положение на малцинствата
- Етнически групи и техните взаимоотношения, положение на малцинствата
- Позиции, мнения, нужди и проблеми на жителите

Материални източници

- Условия на живот и жилищен фонд
- Техническа инфраструктура
- Комуникационна инфраструктура
- Културни и исторически паметници и тяхното съвременно състояние
- Инфраструктура за свободното време (спортни и културни съоръжения)
- Обществена материална база
- Неизползваеми сгради
- Обществени имоти и тяхната стойност

Природни източници

- Оползотворяване на територията
- Качество и обработване на земите, уреждане на отношенията между собствениците
- Гори, качество, отношения между собствениците, стопанска дейност
- Води, количество, качество
- Защитени територии и природни особености
- Натура 2000, нитратна директива и други еко ограничения
- Камък, пясък, метали и други природни източници
- Качество на околната среда - вода, почва, въздух

Икономически източници

- Икономически сектори, брой на субектите, тяхното представителство и участие в годишния оборот
- Предприемаческа сфера
- Работни места и безработица
- Досегашно икономическо използване на източниците - земища, гори, обработваща промишленост
- Банков и финансов сектор
- Помощни институции - промишлени паркове и зони, бизнес инкубатори и служби за подпомагане на предприемачеството

С използването на тези методи е важно да се постигне възможно най-добра картина за обществения, физически и икономически характер на областта - точността на този преглед на източниците е задължителна предпоставка за изработването на SWOT анализа и за правилни решения в стратегическата част на плановия процес. Необходимо е да се знае (там, където времевият, човешкият и финансовият капацитет позволява да се отчете) какви са тенденциите на развитие през последните 5 години (използване на метода за линиите на развитие).

Техники, използвани при извършването на преглед на източниците и ресурсите:

- Rapid appraisal = бърза преценка на общността;
- Физическо събиране на данните и групирането им в определени таблици;
- Профил на общността = разпределяне на различните групи данни в отделни папки;

- Карта на източниците в населеното място, микрорегиона;
- Социални карти;
- Линии на развитие;
- Инвестиционни карти.

Пример 2 в Приложенията дава по-ясна представа за методика за събиране и преглед на ресурсите и източниците.

2.3. Анализ на силните и слабите страни, възможностите и заплахите.

Прегледът на източниците и ресурсите е основа за анализа на силните и слабите страни, възможностите и заплахите – SWOT анализа, който спомага да се разбере информацията за региона и да се погледне на него от аспекта на съвременното и бъдещо развитие. Тук трябва да се изясни, че традиционният SWOT анализ, чийто метод е възникнал в мениджмънта на предприятието (като относително затворена система), не може да се използва достатъчно добре за една отворена система, каквато е населеното място, микрорегионът, регионът. Поради това се препоръчва да се използва т. нар. “отворен SWOT анализ”, чието описание предлагаме и който е по-съответстващ на логиката на процесите в тази система.

Преди интерактивното съставяне на SWOT анализа е нужно под някаква приемлива форма участниците да бъдат информирани за постигнатите резултати от прегледа на ресурсите – чрез подходящи презентации с графики, снимки, филми и др.

Названието SWOT идва от английски език S (strenghts) – силни страни, W (weaknesses) – слаби страни, O (opportunities) – възможности, T (threats) – заплахи. За по-добро разбиране можем да разделим този анализ на две части:

1. Анализ на силните и слабите страни
2. Анализ на възможностите и заплахите

- **Анализ на силните и слабите страни**

Този анализ показва актуалното състояние на общността или микрорегиона на базата на прегледа на ресурсите и на източниците. Оценява това, което е налично в областта, било то позитивно или негативно. Същевременно взема под внимание и факта, че това, което сега е негативно, може в бъдеще да не бъде такова и обратно. С други думи, този анализ дава статичния образ на днешната ситуация.

- **Анализ на възможностите и евентуалните заплахи**

Следващата част от SWOT анализа - преценка на възможностите и заплахите, респективно - препятствията, се концентрира върху развитието на общността или микрорегиона от гледна точка на **бъдещето**. Следователно става дума за **динамичния образ** на днешната ситуация. И отново основа за анализа е прегледът на източниците, но също така и анализът на силните и слабите страни. Това е вид синтез на първоначалната информация за изработването на решения относно това, което към днешното състояние представлява възможност за развитие от гледна точка на бъдещето, върху което може да се изгражда и чийто рискове трябва да се вземат предвид. Това е последната крачка преди окончателното решение за приоритетите на развитие.

В рамките на процеса на изработване на решения в частта “възможности” на SWOT анализа е необходимо да се вземат под внимание всички икономически, обществени и културни възможности за развитие. За икономическите възможности би трябвало да се отвори отделна глава, която да стане основа за процеса на планиране, тъй като е изходна точка за останалите области. Трябва да се открие всяка една икономическа възможност (но също и обществена, културна или свързана с околната среда) от гледна точка на източниците = постъпленията (Разполагаме ли с достатъчно собствени или външни източници?), а от друга страна от гледна точка на пазара = продажбите (Съществува ли интерес към този приоритет? Ще купи ли някой този продукт?).

Всяка конкретна възможност трябва да бъде преценена от гледна точка на възможните вътрешни и външни рискове. Също така трябва да се определи степента на рисковете и евентуалната възможност да им се повлияе (по принцип върху националното равнище на риск - като законодателство и финансови източници - трудно може да бъдат повлияно на местно ниво. Необходимо е да се оцени разнообразието на местните рискове като незаинтересованост на хората, местни данъци и т. н.).

Упражнение 6 в Приложенията дава по-ясна представа за извършване на SWOT анализ.

В някои случаи в процеса на планиране кратък SWOT анализ може да бъде направен и в отделните части на одита на източниците разделено за човешките, обществените, материалните, природните и икономическите източници, ако това ще осигури по-добра прозрачност на анализа.

2.4. Анализ на проблемите

Докато SWOT анализът взема под внимание целия регион, то анализът на проблемите обръща внимание на произтичащите проблеми, пред които е изправено населеното място, микрорегионът или регионът. Те са свързани най-често със слабите страни, но понякога могат да бъдат свързани и със силните страни (например понижено качество на околната среда вследствие на построяването на магистрала). Нужно е да се идентифицират най-

големите проблеми и след това да се определи редът на важност на тяхното решаване.

За идентифицирането на проблемите, причините за тях и решението им може да се използват следните техники, чието подробно описание е в частта тренинг на обучителите:

- Дърво на проблемите
- Карта на решенията
- Матрица на проблемите

В интерактивния метод най-добри резултати дава Матрицата на проблемите, която изглежда е най-простият и най-разбираем способ за идентифициране на проблемите при съвместната работа с местните жители. Тя е представена в приложение № 6. В приложение № 7 е показан и втори способ, който обаче е по-сложен и изисква дългогодишен опит в планирането – Дърво на проблемите.

В Упражнение 7 в рамките на приложенията е представена матрицата на проблемите.

2.5. Определяне на стратегически цели, стратегически приоритети на развитие и конкретни цели

Последната крачка в частта на планирането или изработването на стратегия е определянето на стратегически цели, които са свързани с визията на общността или микрорегиона, но същевременно са и подкрепени с информация и анализи. Става дума за формулиране на желаните промени в региона. В рамките на Стратегията за местно развитие е необходимо да се определят стратегически приоритетните области, върху които ще се концентрират усилията, времето, парите и останалите източници на местните жители и региона. Идеите по отношение на това, което искаме да постигнем в рамките на стратегическите приоритети, се формулират като конкретни специфични цели.

Фазата на планиране завършва когато има увереност, че са определени стратегическите цели, стратегическите приоритети и конкретните цели.

В Пример 6 в рамките на приложенията е представена Стратегия за местно развитие на район Муранска планина.

3. Оперативно и финансово планиране - логика на интервенцията

Оперативното планиране е процес на изготвяне на краткосрочен оперативен план, който помага на партньорите да използват достъпните източници за постигане на общите им цели в дадения регион. *Фазата на планиране* е тази, в която идеята на програмата продължава да се развива до практически план за отделни мероприятия и операции. В тази фаза се дефинират и планират отделните мероприятия и източниците, нужни за реализацията им. Оперативният план следователно е разработване на Стратегията за местно развитие в конкретни мерки, мероприятия, проекти.

Оперативният план трябва да бъде:

- **Реален** - има запланирани реални проекти, за всеки проект се носи лична отговорност, има реално предвидени разходи и нужното време за реализация.
- **Конкретен** - предначертан е за 3 - 5 години и конкретизиран до детайли за 1 година напред. Планът е разделен на проекти - един или няколко, което предопределя всекидневната работа.
- **Гъвкав** - оперативният план не е непроменлив. Трябва да може да се допълва, да се сменят отделните му части, трябва да бъде прозрачен - изложен на обществено място или публикуван в най-популярните медии, до които хората имат достъп, могат да го контролират и допълват под влиянието на различни обективни и субективни промени. Едновременно с това всяка промяна трябва старателно да се прецени, като е необходимо да се запази чувството за собственост и отговорност за реализацията на проектите.
- **Изразяващ обща насока** - страните участнички изразяват обща насока, поделяне на отговорността, информацията и финансовите средства по много прегледен начин.
- **Прозрачен** - планът трябва да бъде достъпен за всеки жител, за когото се отнася, а не само за ограничена група негови автори. Трябва да бъде видимо разположен на обществено достъпно място, където ходят много хора (например община, поща) или популяризиран с помощта на местните медии.
- **Подлежащ на мониторинг и оценяване** - мониторингът на основните показатели, техните количествени и качествени признаци, е главно условие за плана и проектите му. След време е нужно да се измерват и оценяват последиците от плана в дадения регион по отношение на развитието му, стагнацията, евентуалния му неуспех. Възможно е промените да се измерват и в сравнение със състоянието, в което биха били нещата, ако планът не е бил реализиран - какво би било състоянието в такъв случай?

В действителност съществуват два начина за съставяне на оперативни планове - "с" или "без" основен финансов пакет. В подхода Лидер се разсъждава с програмен пакет, следователно тук е по-подходящ вторият вариант за съставяне на оперативен план. За изчерпателност, а и поради това, че регионалните партньорства както и МИГ ще имат възможност да

черпят от различни източници, представяме и двата начина за съставяне на оперативен план.

В случай, че не съществува планови източник на финансиране и обединенията кандидатстват за финансиране чрез проекти, важи следното:

- За всяка специфична цел се съставя отделен оперативен план;
- На първо време трябва да се вземе решение за отделните стъпки - (база на проектите);
- Нужно е да се определи личната и институционална отговорност за проектите - изпълнители, отговорни за решенията;
- Заради координацията трябва да се определи мястото за реализация на отделните проекти;
- Нужно е да има договореност за начина на реализиране на проектите - методите (ако са важни - да се представят в оперативния план);
- Нужно е да се договори разпределението на времето;
- Да се предвиди финансовата тежест на проектите;
- Да се определят възможни алтернативни финансови източници;
- Да се определи начин за наблюдение - система за финансови и физически показатели.

Всъщност нужно е да се спазва насоката, при която трябва последователно да се даде отговор на следните въпроси:

- **КАКВО ?** - избор на отделните стъпки

Решение за конкретните стъпки/дейности/проекти, които трябва да се реализират с насоченост към определените приоритети.

- **КОЙ ?** - определяне на личната/институционалната отговорност;

За всеки проект/мярка някой (личност/институция) трябва да поеме лична отговорност. Проекти, за които никой не носи отговорност, няма да се реализират.

- **КЪДЕ ?** - определяне мястото на действие

Избор на най-подходящото място, където проектът ще се осъществи физически.

- **КОГА ?** - определяне на времето за действие

Всеки проект/инициатива трябва да се планира в реално време, в смисъл колко време е нужно за реализацията му. Невъзможно е всички проекти да бъдат реализирани наведнъж, някои са в началото, други ще бъдат допълвани по време на действието.

- **КОЛКО ?** - установяване на разходите

За реализирането на проектите, както и за много от мероприятията, са нужни финансови средства. (Дейности, за които няма да имате нужда от финанси, трябва да се отделят и тях можете да ги реализирате първи, доколкото не са свързани с други важни мероприятия. При тяхното изпълнение едновременно ще добиете и опит, и ще проверите управленските и организаторските качества на хората, отговорни за дейността.) Финансите за реализиране на проектите обикновено не са на разположение в пълна степен според бюджета, нито пък някой ще ви предложи куфар с пари с молбата да сторите нещо с тях. Поради това тези финансови средства трябва често, а понякога и дълго, да се търсят и намират от различни източници. Добре е, ако в екипа присъства човек, който разполага с информация за различни достъпни източници и за тяхното предназначение. Не забравяйте и за местните източници, в тази фаза би трябвало вече да имате широко, добре изградено партньорство. За някои от важните дейности, които са от значение за различните участници, можете и да се обедините. По принцип бихте могли да се насочите към следните източници:

- Държавни фондове и дотации;
- Частни фондации и финансиращи организации;
- Обществени организации - местни и чужди (ЕС);
- Местни източници (финанси за общината, местни предприемачи, дарения от местни жители);
- Регионални източници (местно самоуправление - техните бюджети ще бъдат достъпни след като приключи децентрализацията на държавното управление);
- Подкрепени от държавата схеми на кредитиране;
- Банкови кредити.

В плана би трябвало да предвидите повече варианти за финансиране на проектите. Много от програмите за финансиране са с конкурс - в случай, че проектът ви не спечели, не се предавайте, а търсете друго решение.

Отговорите на всички въпроси (и след преценка на всички части от плана) трябва да бъдат записани в таблица. Изгответе таблицата така, че отделните ѝ части да могат да се сменят, което е важно най-вече в процеса на изготвяне на плана.

Дейност	Мероприятие и проект	Изпълнител на проекта	Място	Разпределение на времето		Финансова тежест	Алтернативи	Мониторинг
				Продължителност	Дати			

В случай, че има възможност да се получи основният финансов пакет, се прилага друга последователност в съставянето на оперативния план. На първо време трябва да се изясни:

- Дефиниране на специфична цел;
- Дефиниране на дейностите;
- Дефиниране на финансираните мероприятия;
- Съставяне на структура на дейностите;
- Съставяне на финансов план отделно за всяка специфична цел;
- Съставяне на таблица на стратегиите за всички цели и години, за които се съставят оперативният и финансовият план.

Най-напред е нужно да се съставят мерките, след това да се съставят таблици на специфичните цели и чак след това да се състави финансова таблица, която онагледява всички години от оперативния план, всички съфинансиращи фондове и всички финансови операции. В сила са следните принципи:

1. За всяка дейност е нужно да се предвиди обемът на финансиране възможно най-точно.

2. Също така трябва да се предвиди вероятният брой проекти в определената дейност, евентуално броят на потребителите на проекта и волята им да инвестират (помощно средство - инвестиционна карта на населеното място и предприемачите).

3. Трябва да се предвиди възможното/реално съ-финансиране на местно ниво (самоуправление) от обществените източници и то не само общо, но и по отделни години.

За допълнителна информация:

Таблица 3 от приложенията

Упражнение 8 от приложенията

Упражнение 9 от приложенията

4. Мониторинг и оценка

Съществена съставка от планирането е процесът на наблюдение и оценяване на Стратегията.

Мониторингът (наблюдението) е съпътстваща дейност, която трае по време на реализацията на Стратегията, извършва се през равни кратки интервали от време и спомага, на базата на предварително установени

индикатори - показатели, да се проследяват **разходите** въз основа на вложените **постъпления** (например директно закупуване на определен брой машини или брой легла в туристически обекти за определен финансов обем).

Оценяването е дейност, която се реализира през предварително установени времеви интервали - най-често в началото, в средата и в края на реализацията на Стратегията и има за цел да разбере дали планираната и реализирана интервенция (намесата) ще има (в началото на стратегията - ex-ante), има (в средата на процеса - mid-term) или е имала (след края на реализацията на стратегията - ex-post) желаното въздействие и ефект. По изключение може да се използват и останалите фази на оценяването - като вторичното междинно оценяване, в случай че по време на първото междинно оценяване все още не достигат данни за следствията или резултатите от Стратегията.

Оценяването се осъществява с помощта на комплекс от индикатори - показатели за резултатите и разходите в сравнение с изходното положение в началото на реализацията на Стратегията за местно развитие.

Целта винаги е да се разбере до каква степен е настъпила промяна благодарение на средствата от Стратегията в сравнение с първоначалното състояние - от началото на изготвянето ѝ.

За облекчаването на работата на независимите оценители, както и за да се намерят достоверни и независими отговори, е нужно съставителите на Стратегията за местно развитие да изготвят мониторингова и оценъчна рамка - задължителна част от всяка Стратегия. Рамката дава на независимите оценители извън региона на МИГ възможност да отговорят на въпросите, които съставителите на Стратегията си задават още от подготвянето на документа - ex-ante оценка, след това - в процеса на реализация - междинна оценка и след приключването - ex-post.

Последователността при съставянето на оценъчна и мониторингова рамка е следната:

Оценка

Относно равнището на стратегическите цели се изхожда от оценяването на последиците от намесата / интервенцията и затова е нужно:

- Съставяне на хоризонтални оценъчни въпроси (от 2 до 5 въпроса, например: „В каква степен се е подобрило качеството на живот на местното население благодарение на програмата?“);
- Съставяне на индикатори за последиците в съответствие с въпроса (например: относно качеството на живот, индикатори на резултата са 1) доходите на едно домакинство или 2) средната работна заплата в отрасъла, 3) степента на образование, 4)

делът на икономически активното население от цялата популация или делът на работещите в населеното място и региона от цялата трудова заетост, 5) възрастта на жилищния фонд, 6) делът на обзаведените домакинства и др. За всеки въпрос да се изберат максимум 5 ключови индикатора, които най-добре ще доловят ситуацията);

- Дефиниране на целевите равнища за отделните ключови индикатори в сравнение с днешното състояние (изходно положение).

Наблюдение на Стратегията за местно развитие

Относно равнището на мерките се изхожда от наблюдението на разходите на базата на установените постъпления и е необходимо:

- Съставяне на комплекс от индикатори за постъпленията (финансови, физически и др., например: 1) обем на финансовите средства, 2) брой отработени часове и др.);
- Съставяне на комплекс от индикатори за разходите (физически, свързани с околната среда и др., например 1) брой нови легла, 2) брой обновени места за настаняване, 3) брой предприятия, изпълняващи стандартите за качество, 4) брой домакинства, снабдени с качествена питейна вода и др.).

За повече информация: Пример 8 от приложенията.

5. Административни и институционални рамки за реализация на Стратегията за местно развитие

За управлението и реализацията на Стратегията за местно развитие МИГ съставя свои правила:

- създаване на МИГ и неин управителен орган, начин на регистрация;
- устав или статут на МИГ;
- устав или статут на управителния орган на МИГ;
- начин на функциониране на МИГ - организационен ред;
- правила за мениджмънт на Стратегията на МИГ;
- мониториращ орган (МО), неговият състав, статут, задачи, ръководство за работа и организационен ред;
- насоки за дейността на МИГ (последователността при избора и реализирането на проектите) под формата на достъпни ръководства за участниците, състоящи се от папка с формуляри и модели за изготвяне на проекти, оценъчна таблица, образец на договора и други документи, които определят:

- начина на разгласяване на поканите;
- начина на избор на проекти - комисии, специалисти;
- начина на договаряне с успешните кандидати;
- начина на изплащане на възнагражденията;
- начина за контрол и мониторинг.

- критериите за избор на проекти са координирани с методите на Разплащателната агенция и със специфичните критерии в рамките на отделните мерки;

- редът при реализацията на проектите - обществено осигуряване по смисъла на закона за обществено осигуряване, споразумения за кредитиране са възможни в случай, че потребителят не разполага с достатъчно финансови източници;

- форма и съдържание на мониторинговите доклади.
- консултации и експертна помощ за потребителите и др.

6. Оперативен капацитет за управление на Стратегията за местно развитие

Следващият важен инструмент от дейността на сдружението е всекидневната работа. Членовете на МИГ са в по-голямата си част работещи хора - кметове, мениджъри, чиновници, работници в третия сектор. Те отделят доброволно от времето и парите си за работата на МИГ. Тази мотивация е с тенденция да отслабва с нарастващите задължения и отговорности, породени от реализацията на Стратегията. Затова най-доброто решение е отговорността за всекидневните дейности да се възложи на един, а в последствие - и на повече платени служители - мениджъри.

Тези служители отговарят за всекидневната работа по реализацията на Стратегията, имат определен конкретен обseg на компетентностите, който е свързан с изработването на всекидневните решения и до известна степен имат право да вземат финансови решения. Тяхната функция се определя със статут и с организационния ред на МИГ.

Понякога се случва местни организации и инициативи да не създадат собствен изпълнителен мениджмънт с аргумента, че финансовите средства са недостатъчни, което обаче в никакъв случай не е възможно при МИГ. Някои партньорства решават този проблем, като назначават платени служители, използвайки фондовете от работните програми на общините или други грантове, които спомагат да се покрият разходите за заплати. Въпреки уговорките опитът потвърждава, че най-доброто решение е първо да се назначи един служител, който да върши всекидневната работа на сдружението и да му се заплаща от собствените източници на сдружението. По този начин членовете на партньорството ще имат висока мотивация да контролират редовно дейността на този служител.

Заплащането на служителя от външни източници може да доведе до загуба на интерес за контролиране на дейността му. Ако партньорството направи добър избор, изпълняващият служител би възвърнал инвестициите със спечелването на грантове или в рамките на печелившата си дейност.

6. Ползвана литература

1. FAO SEAGA Field Handbook, 2000
2. PHARE SPP B: Програми, планове и проекти в развитието на селото, 2001
3. Ръководство за микрорегионите и населените места за изготвяне на PHSR, Проект за подпомагане на регионалното развитие, 2002
4. TP SAPARD: Изграждане на капацитет за програма Лидер, 2004
5. Собствени материали на авторката, 1995 - 2006
6. ROOM, Проект за изслушване, обществено изследване, 1999

7. Приложения

ПРИМЕР 1

ИНОВАЦИОНЕН ПРИМЕР ОТ ИСПАНИЯ - Montana Palentina

Успешен пример за диверсификация на регионалната икономика, подпомогната в рамките на програма Лидер на територията на регион Кастилия Леон (Испания), може да бъде проектът за използване на стара и неизползваема минна железопътна линия в провинция Палентия, реализиран от местна инициативна група и свързан с подобни инициативи във Франция и Германия.

Една от местните инициативни групи в провинция Палентия в рамките на своята Стратегия за местно развитие е избрала като приоритет селския туризъм и е взела решение да направи всичко възможно за използването на местния потенциал за неговото развитие. Поради това приела добре идеята на някои от членовете да се използва старата минна железопътна линия и на тази база създаде много иновационен туристически продукт - каране на велосипед по линия. Групата установила, че в областта съществуват около 100 километра неизползваеми железопътни линии (в цяла Испания са 800 км, а в цяла Европа са около 30 000 км) и същевременно направила проучване за използването на линиите за селски туризъм в Европа. В края на краищата взела решение да изгради съоръжения за специални велосипеди, които се движат по железопътните линии и туристите ги управляват със собствени усилия. Теоретично съоръжението би могло да се използва и за обикновени велосипеди, но засега испанските закони не позволяват това от съображения за сигурност и от същите съображения туристите трябва да имат на разположение професионален инструктор.

Днес след осъществяването на проекта, освен възможността за управление на велосипед по линия с дължина 12 километра, туристите имат възможност да посетят реконструирани обекти, намиращи се в близост като бившата гара, старата товарителница, машинното отделение, склада за въглища и др.

Проектът съвсем не е приключил, тъй като неговите автори имат за цел да продължат реконструирането на линията както и на близките обекти. Освен това са спечелили дългогодишен договор за друга 15 километрова линия, която искат да приведат до първоначално състояние и да я използват, като по този начин ще комбинират възможностите за използване и на стария влак, и на велосипедите като по-разнообразна туристическа атракция. Освен това искат да комбинират всичко това във финалната фаза със съществуващата 68 километрова теснолинейка и по този начин цялата провинция да бъде свързана чрез атрактивен транспорт. Всичко обаче зависи от това как ще се развият партньорската договореност между местната инициативна група и железопътната компания за възможното сътрудничество и евентуално по-нататъшно пренаемане.

Местната инициативна група е изпълнила комплексна задача при реализацията на проекта. На първо място активизирала всички, които искали да направят нещо за развитието на областта. Съставила е Стратегия за местно развитие, определила е приоритетите и е осигурила финансови средства за осъществяването им – по програма Лидер, но и от местни източници. И накрая материално (чрез комуникация с железопътната компания, а и финансово, от средствата, определени за Стратегията) подкрепила групата ентузиаста, желаещи ползването на историческите железници. В крайна сметка издирила партньори от други региони, занимавали се с подобни проекти в Германия и Франция и подкрепила обмяната на опит, като по този начин осигурила запазването на историческото наследство и използването му за увеличаване на работните места и доходите на своя регион.

УПРАЖНЕНИЕ 1

ИДЕНТИФИЦИРАНЕ НА УЧАСТНИЦИТЕ В ПАРТНЬОРСТВОТО

Описание:

Това упражнение ще спомогне да се идентифицират всички важни партньори от гледна точка на формалния и неформалния авторитет, възможностите за съ-финансиране или каквито и да е други възможности и източници за постигане на успешна реализация на Стратегията за местно развитие.

Цели:

Да се състави списък с всички важни партньори за развитието на дадения селски район.

Материали:

Флипчарт, маркери.

Стъпки:

1. Работна група съставя списък с местните институции, социалните групи, самостоятелните представители и външните организации, които би трябвало да участват в процеса на развитие в рамките на дадената географска област чрез използването на техниката брейнсторминг (мозъчна атака);

2. Групата съставя списък на тези партньори и ги номерира.

Участниците трябва да идентифицират възможно най-много институции/партньори и да ги представят върху флипчарта възможно най-правдоподобно от гледна точка на взаимоотношенията с тях.

Помощни въпроси за учителя по време на груповата работа:

1. Кои институции могат да повлияят върху развитието на региона? Какво е влиянието им – позитивно или негативно?
2. Съществуват ли сдружения, които спомагат за икономическото развитие на региона? Кои предприемачи би трябвало да се включат?
3. Съществуват ли формални и неформални лидери в региона?
4. Какви са отношенията между местните и външните институции (държавно управление, нестопански организации, политически групировки и т. н.)
5. Кой е изключен най-често?

УПРАЖНЕНИЕ 2

Идентифициране на партньорите с помощта на техниката „Диаграма на Вен“

Описание:

Диаграмата на Вен ще ни помогне да идентифицираме и установим значението на отделните партньори, включени в планирането. Диаграмите помагат да се очертаят отношенията, връзките, конфликтите между тях и тяхното влияние на решенията за дадения регион.

Цели:

1. Да се разбере кой в региона притежава правомощието да взема решения (формално и неформално) и кой би трябвало да се включи в процеса на развитие.
2. Да се идентифицират отношенията и връзките между местните институции, социалните групи и самостоятелните представители и да се разбере какво може да се спечели или изгуби в рамките на предлаганите стъпки за развитието на дадения регион.

Материали:

Флипчарт, маркери, самозалепващи разноцветни бележки, изрязани във форма на кръг на три големини (малки, средни и големи).

Стъпки:

1. Образуване на малки работни групи.
2. Всяка работна група да състави списък на местните институции, социалните групи и самостоятелните представители и външните

организации, които би трябвало да участват в процеса на развитие в рамките на дадената географска област (Алтернатива: списъкът да се състави от цялата група чрез брейнсторминг.)

3. Всяка работна група да установи значението в развитието на всеки от идентифицираните партньори, като впише името/названието му върху един от изрязаните кръгове: големият кръг - голямо значение, средният кръг - средно значение, малкият кръг - малко значение. (Обучителят/фасилитаторът трябва да следи всеки от партньорите да е с различен цвят.)

4. Участниците определят кои от партньорите се припокриват, между тях връзката е силна и според това ще разположат кръговете върху флипчарта по следния начин: отделени кръгове - никакъв контакт, докосващи се кръгове - обмяна на информация, малко припокриване - определено сътрудничество при вземането на решения, голямо припокриване - усилено сътрудничество във вземането на решения.

Участниците би трябвало да идентифицират възможно най-много институции/партньори и да ги разположат върху флипчарта възможно най-правдоподобно от гледна точка на взаимоотношенията им. След работата по групи участниците сравняват отделните Диаграми на Вен и се опитват да анализират разликите (някоя институция може да е представена с малък кръг в една група и с голям кръг в друга). Консенсус относно партньорите се постига с дискусия в цялата група.

Помощни въпроси за учителя по време на груповата работа:

1. Кои институции могат да повлияят върху развитието на региона? Какво е влиянието им - позитивно или негативно?

2. Съществуват ли сдружения, които спомагат за икономическото развитие на региона? Кои предприемачи би трябвало да се включат?

3. Съществуват ли формални и неформални лидери в региона?

4. Какви са отношенията между местните и външните институции (държавно управление, нестопански организации, политически групировки и т. н.)

5. Кой е изключен най-често?

УПРАЖНЕНИЕ 3

МАТРИЦА НА ПАРТНЬОРСТВОТО И КОНФЛИКТИТЕ (PAIRWISE RANKING MATRIX)

Описание:

Матрицата на партньорството и конфликтите ще ни покаже най-важните проблеми на отделните групи/членове на общността и ще спомогне за по-лесно сравнение между различните приоритети в рамките на общността.

Цели:

1. Да се разбере размерът и степента на партньорство и конфликти между различните институции, групи и самостоятелни представители, идентифицирани в Диаграмата на Вен (Упражнение 2).

2. Да се определи влиянието на партньорството и конфликта върху процеса на развитие.

Материали:

Копие от Диаграмата на Вен от Упражнение 2, флипчарт с подготвена матрица, тиксо, маркери, листове А 3, кръгчета и правоъгълници в един цвят и 3 размера

Образец за матрица на партньорството и конфликтите

Партньори	Партньор 1	Партньор 2	Партньор 3	Партньор 4	Партньор 5	Партньор 6
Партньор 1	x	Да се попълни	Да се попълни	Да се попълни	Да се попълни	Да се попълни
Партньор 2	x	x	Да се попълни	Да се попълни	Да се попълни	Да се попълни
Партньор 3	x	x	x	Да се попълни	Да се попълни	Да се попълни
Партньор 4	x	x	x	x	Да се попълни	Да се попълни
Партньор 5	x	x	x	x	x	Да се попълни
Партньор 6	x	x	x	x	x	x

Стъпки:

1. Образуват се малки работни групи;

2. Всяка работна група вписва списъка на идентифицираните партньори в предварително подготвена матрица - вертикално и хоризонтално. Освен това изписва имената/названията на всички партньори от двете страни на цветните листчета.

3. Групите подготвят кръгчетата и правоъгълниците от един цвят и 3 различни размера. В рамките на групата участниците сравняват двама партньори и вземат решение за характера на отношенията им:

партньорство (кръгче) или конфликт (правоъгълник), както и интензивността на тези отношения (малък - среден - голям правоъгълник/кръгче).

4. След групово обсъждане и вземане на решение участниците разполагат в съответната графа от матрицата избраната форма (кръгче/правоъгълник от избран размер). Ако между двамата партньори не съществуват допирни точки (нито конфликт, нито партньорство) графата в матрицата остава празна.

5. Това се повтаря до цялостното попълване на матрицата. След това вътре в групата се анализира цялата матрица (степената на партньорство и конфликти в общността, кои са партньорите, включени в конфликта или партньорството).

Помощни въпроси за учителя:

1. Кои от партньорите имат общи интереси и за какви интереси става дума?
2. Съществува ли партньорство между определени групи? Ако съществува, във връзка с какви дейности?
3. Могат ли тези вече съществуващи партньорства да облекчат процеса?
4. Могат ли новите цели да заздравят тези партньорства или да станат източник на нови конфликти?

ТАБЛИЦА 1

ПОСЛЕДОВАТЕЛНОСТ НА СЪПКИТЕ ПРИ РЕАЛИЗАЦИЯ НА ПРОЕКТ ЗА ИЗСЛУШВАНЕ

Стъпка 1. Определяне на целите	Група от 5 - 7 човека разисква и изяснява целите си, решава дали Проектът за изслушване (ПИ) е подходящ, начертава стъпките, времевата линия и разпределя във времето отделните стъпки
Стъпка 2. Решение	Преценка колко души, време и финанси са необходими. Ако групата реши, че това е нужно и имат интерес към проекта, определят задачите - как да се извършат отделните стъпки
Стъпка 3. Планиране на проучването	Проверка на целите на ПИ, вземане на решение за целевата група - на кого ще се задават въпроси и с оглед на това се съставя въпросник.
Стъпка 4. Планиране на работата	Преоценка на Стъпка 1 - план и въпросник, планиране на следните стъпки: разпращане на информация, последващи интервюта, контакт с медиите, публични срещи, лобиране и т. н.

Стъпка 5. Обучение по двойки	Обучаване на доброволците в активно изслушване и комуникация, в сръчност и форми за провеждане на изследването.
Стъпка 6. Изслушване	Двойките правят интервюта, носят базовата информация за изготвянето на доклада, правят начална оценка на опита, придобит в изслушването.
Стъпка 7. Продължение	Цялостно представяне на изследването, оценяване, поправка на стъпка 4. реализация на следващите дейности. Оценяване на окончателните резултати от ПИ в последната среща.

УПРАЖНЕНИЕ 5

ИЗРАБОТВАНЕ НА ВИЗИЯ

Цел:

Да се състави обща визия – представа за бъдещото състояние на региона, изхождайки от чувствата и представите на неговите жители.

Материали:

Предварително начертана таблица за установяване на индикаторите за качеството на живот и тяхната оценка в групата, маркери.

Стъпки:

1. Групата се договаря кои индикатори за качеството на живот са значими и ги записва в таблицата.

2. Дискусия върху списъка с индикатори за качеството на живот, консенсус в последните оценки за отделните индикатори по скалата 1-5 (1 = най-лошите, 5 = най-добрите), преброяване на оценките и присъждане на оценки за отделните групи индикатори.

3. Анализ на оценките – какво можем да забележим

4. Добре е, ако това се прави самостоятелно в различните социални групи.

5. Съставяне на визия за желаното състояние, вземайки под внимание всички индикатори от предходното упражнение според отделните области на живота: работа, дом, услуги, свободно време.

Примерът с индикатори за качеството на живот може да бъде допълнен след дискусия с групата

Индикатори	Работа	Условия на	Обществени и	Свободно
------------	--------	------------	--------------	----------

		живот	социални услуги	време и забавления
	Доходи	Състояние на техническата инфраструктура	Транспорт	Култура - дейности, материална база
	Възможности за работа	Състояние на средата на живот и околната природа	Телекомуникации	Спорт - дейности, материална база
	Развитие на предприемачеството	Състояние на домовия и жилищен фонд	Детски градини, училища	Занаяти
	Достъп до кредити	Обзавеждане на домакинството	Образование, обучение	Самодейност
		Състояние на пътната мрежа	Материална база в здравеопазването	
			Равнище на консултирането	
			Социални грижи	
			Търговска мрежа	
			Институции и служби - напр. община	

Следващата таблица служи за установяване на действителното състояние на реалните условия в отделните индикатори. Трябва да се договори единна система за оценяване (типа индикатори и скалата за оценяването им), за да може населените места и микрорегионите да бъдат сравнявани помежду си.

Населено място/територия на МИГ

Индикатор	Скала за оценяване					Сума на оценките на индикаторите
	1	2	3	4	5	
Работа						
Условия на живот						
Обществени и социални служби						

Свободно време и забавления						
Сумирано за региона						

- 1 - много лошо състояние
- 2 - лошо състояние
- 3 - незадоволително състояние
- 4 - задоволително състояние
- 5 - добро състояние

ПРИМЕР 2

Методика за събиране на данни в прегледа на източниците и ресурсите

В рамките на събирането на данни за съставяне на добра Стратегия е нужно да се познава ситуацията за следните местни източници:

- Демографски, социални, обществени, културни и исторически източници
 - Материални източници
 - Природни източници
 - Икономически източници

1. Демографски, социални, обществени, културни и исторически източници

Демография

Събирането на данни е насочено към описание на цялостната демографска ситуация, демографските структури и минимум десетгодишна тенденция в демографското развитие. Таблицата е пример за десетгодишна тенденция на развитие за всяко населено място и сумарно за микрорегиона. Данните от изследванията за последната календарна година, както и за всички предишни години, ги има на разположение в съответната служба Статистика.

**Таблица - Промени в броя на населението за населеното място
(проследява се за период от 10 години)**

НАСЕЛЕНИЕ					
Година		Населено място	Населено място	Населено място	Общо
2005	Мъже				
	Жени				
	Общо				
2004	Мъже				
	Жени				
	Общо				
1998	Мъже				
	Жени				
	Общо				
1997	Мъже				
	Жени				
	Общо				
1996	Мъже				
	Жени				
	Общо				

Таблица - Преглед на демографските структури на населението в микрорегиона (за 5 населени места)

НАСЕЛЕНИЕ					
Населено място		Населено място	Населено място	Населено място	Общо
1	Мъже				
	Жени				
	Общо				
2	Мъже				
	Жени				
	Общо				
3	Мъже				
	Жени				
	Общо				
4	Мъже				
	Жени				
	Общо				
5	Мъже				
	Жени				
	Общо				

И двете таблици трябва да се опишат в текст и да се начертаят за отделните населени места и за микрорегиона.

В рамките на демографските тенденции (миграция на населението) на ниво населено място и на ниво микрорегион се наблюдава:

- Демографското салдо за десетгодишен период (разликите в броя на родени и починали);
- Миграционното салдо за десетгодишен период (разликата в броя на заселени и изселени);
- Целият прираст/спад за десетгодишен период (разликата между миграционното и демографско салдо);

Резултатите се вписват в графики и се описват. Разясняват се зависимостите между миграцията на населението и неговата структура. За опростено записване на данните след разкриване на тенденциите може да се използват следните таблици.

Таблица - Естествен прираст/спад - демографско салдо

Година	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Родени										
Починали										
+/-										

Таблица - Миграция на населението - миграционно салдо

Година	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Заселени										
Изселени										
Миграционно салдо										

Таблица - Цялостен прираст / спад

Година	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Демографски салдо										
Миграционно салдо										
Прираст / спад										

Вероизповедание

Познаването на ситуацията в областта на вероизповеданията е важна социална информация. Статистически се наблюдава в рамките на преброяването на населението и поради това данните за този период са само от 2001 г. Освен обработване на данните като статистика (% участвали и графики) е необходимо да се знае дали съществуват проблеми, свързани с

различните вероизповедания и как това влияе върху общото поведение на населението.

Таблица - Структура на населението според вероизповеданието

Католическа църква		
Униатска църква		
Евангелистка аугсбургска църква		
Реформирана християнска църква		
Евангелистка методическа църква		
Чешкословашка хусистка църква		
Свидетели на Йехова		
Други		
Без вероизповедание		
Неопределили се		
Общо		

Тази таблица се изготвя според отделните области и според микрорегиона. Описва се в текст и се онагледява чрез кръгови или стъпаловидни графики.

Етноси, малцинства

Тези данни са важни. Най-вече в региони със смесено по етнически и национален признак население, където разликите в социално-икономическото или в културното поведение влияят или е възможно да окажат влияние върху развитието. Данните от преброяването на населението се получават в служба Статистика.

Пример за обработване на данните е таблицата, която онагледява дела на малцинствата на ниво отделни населени места както и за целия микрорегион. Обработва се в графики и в текст се описва главно какви са отношенията между етносите. Ако има проблеми, се описват.

Населено място и микрорегион	Етническа принадлежност									
	Словашка	Унгарска	Ромска	Чешка	Руска	Полска	Украинска	Немска	Хърватска	Неопределена
1										
2										
3										
4										
5										
Микрорегион										

Образование, училище и средни училища

Образованието - степен и вид, е израз на качеството на популацията и е много важна информация за оценяването на човешкия потенциал в региона. Същевременно това са важни данни за оценката на пазара на труда - предимно на неговата предлагаща страна. Данните в областта на образователното равнище от преброяването на населението се получават в служба Статистика.

Таблица - Живото население според завършеното образование

Степен на образование	брой	% от общото население
Основно		
Средно (без матура)		
Средно специално (с матура)		
Пълно средно (с матура)		
Пълно средно специално (с матура)		
Пълно средно общообразователно		
Полувисше		
Висше бакалавър		
Висше магистър, инженер		
Висше доктор		
Висше общо		
Висше според насочеността		
- университетско		
- техническо		
- икономическо		

- селскостопанско		
- друго		
Други без данни за образование		
Други без образование		
Деца до 16 години		
Общо		

Таблицата се попълва за населеното място и за микрорегиона и се обработва в кръгови графики. Прилага се текстово описание на ситуацията. Може да се използват данните от преброяването на населението от 2001 г.

По-трудно е да се открият данни за вида на образованието. Една от възможностите е да се направи първично изследване, то обаче е твърде обременяващо откъм време и средства. Частична заместваща информация може да се добие от данните за стопанската дейност на икономически активните жители, тази информация обаче е само индикативна. Данни може да се получат в служба Статистика. Указаната по-долу таблица е пример.

Таблица - Стопански отрасли, в които работят жителите на населеното МЯСТО

Отрасъл	Брой	% от общия брой
Селско стопанство, лов и риболов и свързаните с тях дейности		
Лесовъдство, дърводобив и свързаните с тях дейности		
Добиване на полезни изкопаеми		
Промислено производство		
Производство и разпределение на електричество, газ и вода		
Строителство		
Търговия на едро и дребно		
Хотелиерство и ресторантьорство		
Транспорт, складиране и комуникации		
Финансов сектор и застрахователна дейност		
Недвижими имоти, наеми и търговия		
Публична администрация и отбрана, задължително социално осигуряване		
Образование		
Здравеопазване и социални грижи		
Други публични, социални и лични служби		
Икономически активни без данни за отрасъл		
Общо		

Таблицата се изготвя за населеното място и за микрорегиона, след което се обработва в кръгови графики и ситуацията се описва.

Ако има време и възможности, може да се направи проучване за вида на образованието и актуалните данни на ниво населено място да се допълнят.

Част от проучването на източниците в областта на образованието е установяването на ситуацията в училищата в рамките на наблюдавания регион. За основа служи проучването в кои населени места се намират училищата и за какви училища става дума - с маломерни паралелки, основни училища, средни, професионални гимназии и дали са равномерно разположени в региона (да се означи например на карта тяхното местонахождение). В случай, че са били затворени наскоро, трябва да се разбере по какви причини. За динамичността на развитието в училище свидетелства и наблюдението на броя ученици за десетгодишен период, който може да се отбележи в указаната по-долу таблица. Децата в населеното място често не посещават местното училище и то по различни причини. За приблизително установяване на причините може да послужи подобно наблюдение на броя на децата в детската градина, както и разговори с родителите.

Таблица - Брой на учениците в основно училище

Година	Брой
1995 / 1996	
1996 / 1997	
1997 / 1998	
1998 / 1999	
1999 / 2000	
2000 / 2001	
2001 / 2002	
2002 / 2003	
2003 / 2004	
2004 / 2005	

Тази таблица де изготвя за всяко училище и паралелка в микрорегиона. Преработва се в графики за отделното училище и за микрорегиона.

Освен наблюдението на броя ученици е необходимо да се опише ситуацията в основните училища. Описват се главно материално техническата база, педагогическият персонал, профилираност, изучаване на чужди езици, извънучилищна дейност, участие в проект Инфовек, извънредна работа на учителите в населеното място и др. В случай, че има средно училище или професионална гимназия или друг вид училище, се постъпва по същия начин. В описанието след това се отбелязва и социалният

състав на учениците, например: брой деца с ромски произход, брой деца от социално слаби семейства, брой деца в неравностойно положение.

Културен и обществен живот, използване на свободното време, традиционни обединения

В тази част се наблюдават обществените организации и клубовете по интереси, при което се водят записки, в които се отбелязва броят на членовете, дейността и др. Сведенията може се вписват в картотека, в която присъства името на клуба, описание на дейността, местонахождение - в кое населено място, лице за контакт и други данни за връзка. Примерно биха могли да бъдат следните организации:

- Духова музика (брой членове)
- Църковни хорове (брой членове)
- Футболен клуб
- Тенис на маса
- Физкултурни клубове
- Сдружение за техническа или спортна дейност
- Ловни дружинки
- Младежки клубове
- Клуб на пенсионера
- Съюз на инвалидите
- Сдружение на животновъдите
- Пожарникарски отряд доброволци
- Местно представителство на културно-просветното дружество Словашка матица и др.
- Граждански сдружения - както и обществени организации, тип, брой членове, насоченост, размер на дейността, може да се използва и картотека

В рамките на проучването е добре да се състави календар на мероприятията в микрорегиона и да се пропагандират по подходящ начин - интернет, информационни табла, вестници, брошури и др., така че с помощта на обществения живот постепенно да се представи микрорегионът, не само отделните населени места.

Под формата на база данни също така е добре да се състави указател, каталог на културните обединения, например фолклорни, театрални и др., а също и указател на занаятчиите, както и каталог на изделията им. Тези неща

после може да се използват като източник при организирането на изложения, както и за маркетингови дейности в микрорегиона.

В тази област трябва да се представят и възможностите за прекарване на свободното време в микрорегиона, както и съоръженията, с които се разполага (игрища, сгради и др.)

Културни и исторически източници

В тази област е нужно по описателен начин на базата на източниците от съществуващите монографии, хроники, списания и други публикации или сведения да се представят главните исторически и културни събития, личности и протичането на историята в отделните населени места и микрорегиона. Представените източници трябва и да се запишат.

След това чрез таблица се представят културните и историческите институции и паметници в населените места и микрорегиона, като се описва настоящото им състояние и начин на ползване.

Таблица - пример

Институция / паметник	Състояние	Състояние	Състояние	Състояние	Състояние
Дом на културата					
Музей					
Къща-музей					
Библиотека					
Клуб на пенсионера					
Младежки клуб					
Църква					
Крепост					
Замък					
Параклиси					
Статуи Разпятие					
Галерия					
Митрополия					
Кино					
Паметници					
Паркове					
Папски курии					
Защитени територии					
Защитени дървета					
Археологически находища					
Исторически местности					

Гробове на важни личности					
Камбанарии					
Други (да се назоват)					

2. Материални източници

Отношения между собствениците

В областта на материалните източници е необходимо най-напред да се набави информация за уреждането на отношенията между собствениците на обработваема земя и други недвижими имоти. Трябва да се изясни ситуацията в рамките на земеделските регистри, тяхната актуалност и качество на изготвяне в сферата на земеделските реформи и тяхното реализиране. Важна информация дава ситуацията в териториалното планиране или в други програмни документи.

Домови и жилищен фонд

Тази информация е важна за качеството на живот в населените места и за потенциала за развитие. В тази част е необходимо да се обърне внимание на съществуващия домови и жилищен фонд в населените места. Данните се събират в населените места и се изготвя сумарна таблица за микрорегиона. Достатъчни са данните от преброяването на населението от 2001 година, респективно актуални данни, ако има такива. Данните трябва да се обработят в графики с акцентирание на свободния жилищен фонд. Установените факти трябва да се опишат в текст.

Примерни таблици:

Таблица - Домови и жилищен фонд в населеното място

Характеристики	Индикатор
Общо жилища	
Постоянно използвани жилища	
В %	
Собственост на жилищно дружество	
Общинска собственост	
Собственост на физически лица	
Собственост на юридически лица	
Друга собственост	
Необитаеми	
Средна възраст на жилищата	

След това е необходимо да се обърне внимание на възрастта на жилищния фонд и данните да се поместят в следната таблица

Таблица - Периоди на построяване на домовия и жилищен фонд

Година	Собственост на физически лица	Общинска собственост		
			I. категория	II. категория
До 1945 г.				
1946 - 1970				
1971 - 1980				
1981 - 1990				
1991 - 2001				
Общо				

Инфраструктура и обзавеждане на домакинството

В тази част става въпрос за преглед на инфраструктурата и обзавеждането на домакинството. Тук също са достатъчни сведенията от преброяването на населението, доколкото не съществуват по-актуални данни в населените места. Таблиците се изготвят поотделно за населените места и след това обща за микрорегиона. Подходящо е графичното представяне на жилищното обзавеждане чрез кръгови графики за населените места и микрорегиона поотделно. Установените факти трябва да се опишат в текст.

Таблица - Инфраструктурна осигуреност на използваните жилища

Инфраструктура	Брой жилища	%
Общо жилища		
Газифицирани		
Снабдени с вода		
Свързани с канализация		
Със септично пречистване или домашна пречиствателна станция за отпадни води		
С водоснабдена тоалетна		
С баня		

След това се изготвя цялостен обзор на инфраструктурата според приложената таблица за отделните населени места и за микрорегиона.

Таблица - техническа инфраструктура на населеното място

Инфраструктура	
Пътна мрежа в км	
Първокласни пътища	
Второкласни пътища	
Други	
Железопътна мрежа в км	
Газоснабдяване в метри	
Канализация в метри	
Пречиствателни станции за отпадни води	
Водоснабдяване в метри	
Водоизточници	
Събиране на отпадъците	
Обикновено	
Разделено	
Домашни пречиствателни станции за отпадни води	
Начин на отопляване	
Електроснабдяване	
Въздушно	
Кабелно	
Гара	
Железопътни връзки	
Влакова спирка	
Автогара	
Автобусни връзки	
От тях експресни	
Телекомуникации	
Радиостанции	
Кабелна телевизия	
Регионални трасета от техническа инфраструктура	
Международни трасета от техническа инфраструктура	

Общинска собственост

Общинската собственост се описва според предложения образец и то със стойност на придобиване и с последна счетоводна стойност. След проучването е необходимо да се представи сумарна таблица на собствеността за микрорегиона (виж образца) с двете стойности.

Таблица - общинска собственост

Собственост	Община 1	Община 2	Площ
Община			
Дом на културата			
Пожарна охрана			
Здравен център			
Основно училище			
Детска градина			
Погребален дом			
Обработваеми земи			
Общо			

Таблица - собственост на микрорегиона

Собственост	Стойност на придобиване	Остатъчна стойност
1		
2		
3		
4		
5		
Общо		

Установените факти и интересни сведения се записват в текст под таблицата.

Тези данни трябва още да се допълнят и с **оценката на инвестиционната дейност в населеното място** (извършва се в периода от 2000 г. до днес). Така ще се доближи стойността на недвижимата собственост до нейната приблизителна актуална пазарна цена.

Следващата важна информация е опис и преглед на свободните стопански сгради в региона. Става въпрос за опустели постройки и към днешна дата представляват мъртъв капитал. Списъкът се изготвя отделно за населеното място и после за микрорегиона според следната таблица. Допълнителната получена информация се описва в текст под таблицата

Таблица

Вид сграда	Място/община	Собственик	Състояние в момента	Планирано използване, ако има такова	Размер на инвестиции

Бъдещите планирани дейности в областта на инвестициите трябва да се онагледят за съставянето на добра Стратегия за местно развитие, оперативен и финансов план. Може да се опишат според образца в следната таблица:

Община	Вид на инвестицията	Размер на инвестициите	Планиран финансов източник

3. Природни източници

Замърсяване на околната среда

За оценяването на региона е необходимо да се знае какви са замърсяванията на околната среда и да се разполага с информация за качеството на почвата, въздуха и водата в дадената област. Данните могат да се получат в съответните служби на местната държавна администрация.

Използване на почвата

Тези сведения са основни за използването на земята. Данните се разпределят в таблици за населеното място и микрорегиона (примерът е в текста по-долу). Данните са достъпни в общинските и в статистическите служби. В случай, че населеното се състои от повече кадастри, разделението да се онагледят в таблици. Останалите установени факти да се опишат в текст. Графично е най-добре данните да се обработят в кръгови диаграми.

Таблица - Пример: Използване на почвения фонд в рамките на кадастрите на населеното място

Община/Кадастър	Обща площ	Площ:								
		Орна почва	Многогодишни култури	Многогодишна тревна	Общо	Горска почва	Водна площ	Застроена площ	Други площи	общо
Община/Кадастър 1										
Община/Кадастър 2										
Община/Кадастър 3										
Община/Кадастър 4										
Община/Кадастър 5										
Общо										

Таблицата да се допълни с текстове и да се опише основното експлоатиране на селскостопанските земи - структура на растителната и животинска продукция, добивите и ползите в дадената област.

Да се опишат климатичните характеристики на областта - валежи, брой слънчеви дни, средни температури за януари и юли.

Полезни изкопаеми

В тази част се описват в текст находищата на полезни изкопаеми - точното им местонахождение, съдържание, качество на суровината, достъпност, използваемост. Ако е налице добивна индустрия, също се описва. За неразработените досега находища да се добави поне приблизително мнение на специалист за възможното използване, че няма нужда от проучвания.

Гори

За населеното място и микрорегиона да се опишат горите от гледна точка на качеството (състав, състояние и използваемост) и собствеността на горите, като може да се разпределят в таблици (виж образаца). Да се опише съществуващият дърводобив и дистрибуция на дървен материал (потребители).

Води

По описателен начин да се представят главните водоизточници, водните течения и площи, качество на водата, актуалното потребление на водоизточниците за населеното място и микрорегиона.

Защитени територии

В тази част се описват всички територии, спадащи под закона за защита на природата, да се опише степента на защитеност, големината и разположението на териториите. Да се опишат проблемите и решенията, свързани с териториите. Данните са или в управленията на териториите, или в годишните отчети на Словашката агенция за околната среда, публикувани в интернет.

4. Икономически източници

Структура на предприемаческите сфери

За познаването на икономическата ситуация е необходимо да се онагледят структурата на предприятията в региона. При събирането на данните се изхожда от регистрите за предприятията, които може да даде общинската служба. Необходимо е да се направи проверка на валидността на регистрите, като се следва юридическата форма (физическо - ФЛ и юридическо - ЮЛ - лице). След това при проверката на регистрите трябва да се разбере към коя група спада предприятието по големина, като се спазва законодателството на ЕС:

- **Микро-предприятие:** 1 - 9 служители
- **Малко предприятие:** 10 - 25 служители
- **Средно предприятие:** 26 - 250 служители
- **Голямо предприятие:** над 250 служители

Данните от регистрите трябва да се допълнят и с информация за предприемачите в селското и горското стопанство. На базата на данните от регистрите след това трябва да се направи анализ както следва:

- Брой и дял на предприятията според отделните сектори - първичен, вторичен, третичен
- Брой и дял на предприятията според отрасъла (например във вторичния сектор - хранителна, текстилна промишленост, строителство и др.)
- Брой и дял на предприятията според категориите за мащаб и според секторите и юридическата форма (виж таблицата)

- Описание на най-важните предприятия в региона от гледна точка на обема на производство и осигурени работни места

Тази информация трябва да се обработи във форма на таблица и да се презентира във форма на графики. След това трябва да се допълни с данни от служба Статистика за годишния оборот и добавената стойност на областно равнище според отделните сектори и данните да се сравнят със структурата на предприятията в региона. На базата на това сравнение да се направят изводи за оборота и добавената стойност за предприятията в региона.

Таблица

Предприятие		Микропредприятия		Малки предприятия		Средни предприятия		Общо	
Сектор		ФЛ	ЮЛ	ФЛ	ЮЛ	ФЛ	ЮЛ	ФЛ	ЮЛ
Първичен	Селско стопанство								
	Лесничейство								
	Добив на полезни изкопаеми								
Общо									
Вторичен	Хранителни стоки								
	Текстилна промишленост								
	Дървопреработване								
	Строителство								
Общо									
Третичен	Търговия								
	Услуги								
Общо									
Общо									

Проучване на източниците в туризма

В случай, че регионът разполага с условия за развитие на туризъм или вече е започнал да развива такава дейност, е добре да се направи проучване на източниците в тази област. Проучването е обработено в отделно ръководство.

Банкови и други финансови услуги

Нужно е да се опишат всички банкови и други финансови услуги и да се отбележи достъпността до тези услуги, къде са най-близките клонове, на кои банки. За банките с най-голям дял на пазара като VUB, Унибанка, Татрабанка и др. да се отбележи къде най-близко имат клон. По същия начин да се постъпи и със застрахователните компании.

Информационни и консултантски услуги

Необходимо е по описателен начин да се представят всички достъпни информационни и консултантски услуги за предприемачи и то под форма: фирма, място, адрес и друга информация за контакт, предлагани услуги.

Заетост

В тази част трябва да се представят възможностите за работа в публичния сектор, както и броят служители в тази област. След това се представят също и по-важните източници на работни места в частния и публичен сектор извън региона. От статистиката да се използват данните за икономическата активност на жителите, включително данните за работещи извън региона. Като цяло е необходимо да се разполага със сведения за общата заетост. Установените данни да се обработят в таблици и графики.

Безработица

Трябва да се съберат данни за безработицата в отделните населени места, както и в целия регион за актуален период. Става дума за следните данни:

- Ниво на безработица
- Разпределение на нивото на безработица по възрастови категории, по пол и по равнище на образованието

Установените данни да се обработят в графики и таблици.

УПРАЖНЕНИЕ 6

SWOT анализ

Цел:

Целта на това упражнение е да се състави обикновен SWOT анализ на ниво населено място или за целия регион. Анализът ще бъде основа за последващия анализ на проблемите и стратегическата рамка.

Материали:

Предварително начертана таблица със SWOT анализ според примера, маркери

Стъпки:

1. Прегледът и оценката на ресурсите се представя на групата с подходяща форма (например с PowerPoint презентация);

2. След това групата обсъжда днешните силни и слаби страни в региона/общността и записва отговорите така, както е указано в Пример 4 в предварително подготвена таблица според отделните области на обществения живот.

3. След това групата дискутира за бъдещите възможности и препятствия пред развитието и записва по същия начин според примера в предварително подготвена таблица.

Въпроси

Какво ви харесва **днес** във вашата улица, населено място, микрорегион?

Какво не ви харесва **днес** във вашата улица, населено място, микрорегион?

Какво може **в бъдеще** да представлява възможност за развитие на вашето населено място, микрорегион?

Какво може **в бъдеще** да попречи на развитието на вашето населено място, микрорегион?

Пример за обикновен SWOT анализ и въпроси, които трябва да се засегнат за активизиране на населението.

Силни страни <ul style="list-style-type: none"> • Икономика • Условия на живот • Общество 	Слаби страни <ul style="list-style-type: none"> • Икономика • Условия на живот • Общество
Възможности <ul style="list-style-type: none"> • Икономика • Условия на живот • Общество 	Заплахи <ul style="list-style-type: none"> • Вътрешни • Външни

УПРАЖНЕНИЕ 7

МАТРИЦА НА ПРОБЛЕМИТЕ (PAIRWISE RANKING MATRIX)

Описание:

Матрицата на решенията по двойки ще ни помогне да идентифицираме най-важните проблеми, които трябва приоритетно да се решават в рамките на дадената общност и ще спомогне за лесното сравнение на отделните приоритети.

Цел:

Да се установят най-важните проблеми на общността и решенията им, така, че общността да постигне напредък най-ефективно и успешно.

Материали:

Хартия за флипчарт, маркери, предварително начертана матрица по двойки върху отделна хартия за флипчарт, тиксо, листове А 3.

Образец на матрица на проблемите по двойки

	Проблем 1	Проблем 2	Проблем 3	Проблем 4	Проблем 5	Проблем 6
Проблем 1	x	Да се попълни	Да се попълни	Да се попълни	Да се попълни	Да се попълни
Проблем 2	x	x	Да се попълни	Да се попълни	Да се попълни	Да се попълни

Проблем 3	x	x	x	Да се попълни	Да се попълни	Да се попълни
Проблем 4	x	x	x	x	Да се попълни	Да се попълни
Проблем 5	x	x	x	x	x	Да се попълни
Проблем 6	x	x	x	x	x	x

Стъпки:

1. Образуват се малки работни групи.
2. Всяка работна група прави списък на идентифицираните проблеми на общността и избира 5 най-важни от тях, например чрез гласуване с 5 точки.
3. Избраните проблеми се записват в хоризонтален (отляво надясно) и вертикален (отгоре надолу) ред на матрицата.
4. След това се сравняват всеки със всеки по два. Резултат - проблемът с по-голямо значение се записва в съответната графа на матрицата.
5. Изборът се осъществява на базата на въпроса: "Решението на кой от тези два проблема ще спомогне на общността да постигне по-бързо напредък?"
6. Трите най-чести проблема са тези, които трябва да се решават приоритетно.
7. За тези проблеми се дефинират решения - по едно или повече.
8. Ако има повече от едно решение на проблема, се използва анализът на разходите и ползите, на чиято основа се избира най-ефективното решение (полза - разходи = +++).

Анализ на разходите и ползите (COST-BENEFIT анализ)

	Решения	Полза от решенията	Разходи по решенията	Резултат (+/-)
Проблем 1	Решение 1			
	Решение 2			
	Решение 3			
Проблем 2	Решение 1			
	Решение 2			

Помощни въпроси

Кой проблеми пречат най-много на общността?

Какви решения може да съществуват за даден проблем?

Какви разходи ще има съответното решение?

Каква полза може да се очаква от дадено решение?

ПРИМЕР 6

СТРАТЕГИЯ ЗА РАЙОН МУРАНСКА ПЛАНИНА

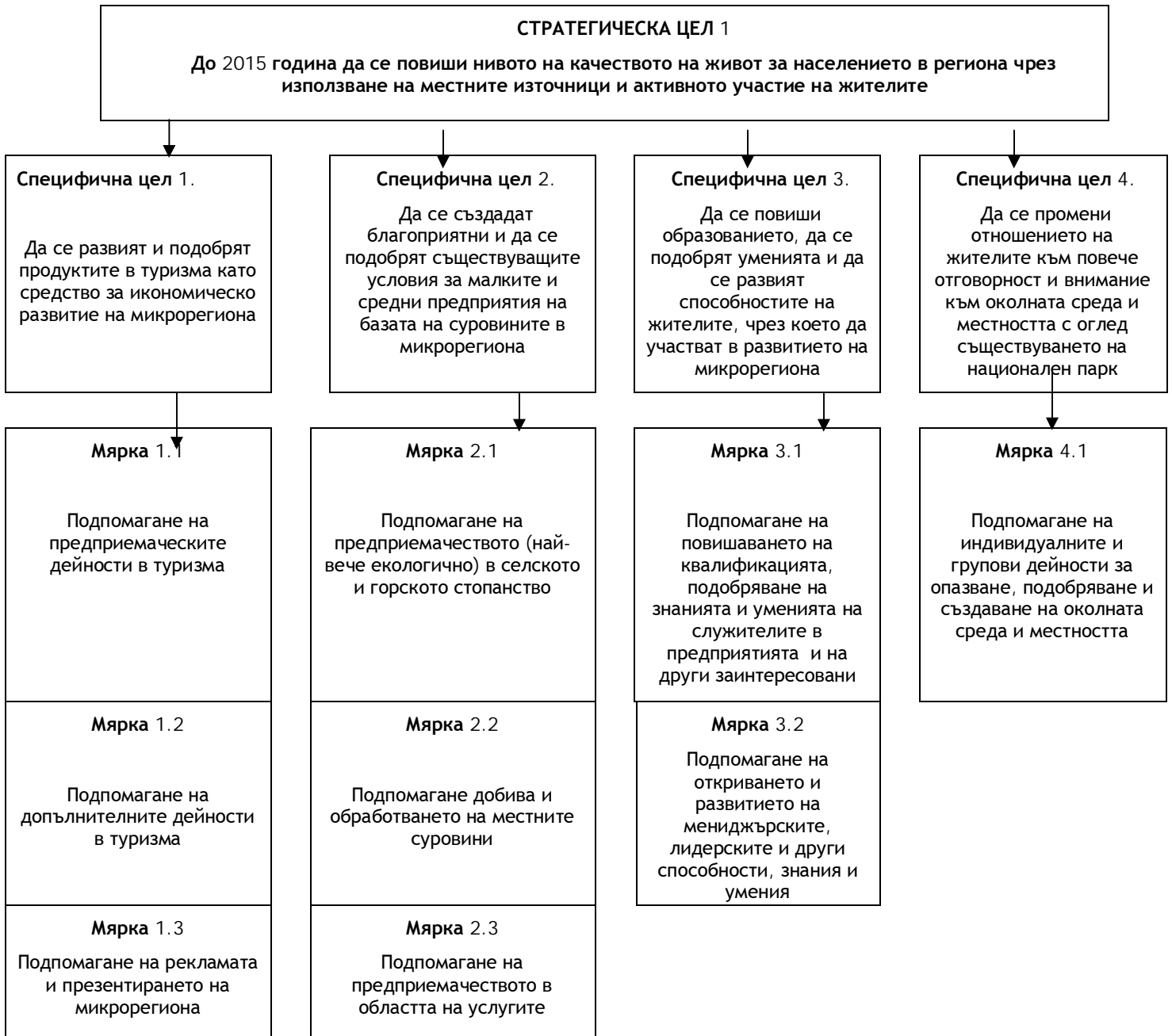

ТАБЛИЦА 3

ВЪТРЕШНА СТРУКТУРА НА МЕРКИТЕ В СТРАТЕГИЯТА ЗА МЕСТНО РАЗВИТИЕ

Структурата на мерките в оперативния план е следната:

Интервенция в областта: наименование на мярката

Обосновка:

Обяснение защо тази мярка е включена в интервенцията. Връзката с прегледа на ресурсите, SWOT и проблемния анализ, стратегическите и специфичните цели.

Целта на мероприятиято има отношение към обосноваването:

Дефиниция на главната цел.

Подпомагани дейности:

Точно назоваване на подпомаганите дейности, какво конкретно ще се подпомага поотделно при всяка специфична цел.

Допустими бенефициенти:

Дефиниция на възможните бенефициенти в рамките на мярката според специфичните цели или според дейността.

Критерии на избор за проектите във връзка с целта на мярката и с бенефициентите:

Размер на помощта:

За всяка специфична цел трябва да се определят процентите на съфинансиране на проектите и размерът на помощта (минимум - максимум за един проект).

Индикатори за мониторинг на ниво реализация на дейностите и разходи:

Обща сума за мярката (обем на финансовия ресурс):

УПРАЖНЕНИЕ 8

СЪСТАВЯНЕ НА ОПЕРАТИВНИ И ФИНАНСОВИ ПЛАНОВЕ НА СПЕЦИФИЧНИТЕ ЦЕЛИ

Цел:

Целта е да се състави таблица за финансовото подsigуряване на оперативния план в дадената специфична цел, според която след това отделните страни участнички ще планират своите проекти и съфинансирането.

Материали:

Предварително изготвена таблица, в чието начало има място за наименованията на мероприятията, назоваване на подпомаганите дейности, дефиниране на потребителите, размер на съфинансирането и финансова таблица, която онагледява различните източници за съфинансиране на отделните мероприятия.

Стъпки:

- В таблицата се вписват наименованията на мерките от разработените мерки на оперативния план, подпомаганите дейности, потребителите и тяхното съ-финансиране на нивото на проекта.
- Определя се основният - най-висок достъпен размер за дадената специфична цел (според стратегическата рамка, значенията на отделните приоритети и специфичните цели, установени в процентово изражение);
- Към това се планират останалите обществени източници според договорения размер за съ-финансиране на Стратегията в проценти;
- В края въз основата на съ-финансирането от потребителите се установява размерът на частните източници;
- В края на таблицата всички източници се сумират.
- Сборът дава размера на бюджета за дадената специфична цел на Стратегията.

Тази таблица се отнася само за отделната цел, а не за цялата Стратегия и се прави отделно за всяка цел. Финансирането на цялата Стратегия след това се представя във финансови таблици.

Таблица за специфична цел

Техническа помощ САПАРД

Специфична цел: наименование

	Мярка	Допустими дейности	Допустими бенефициенти	Размер на проекта	Съ-финансиране от бенефициента	Финансова таблица				
						Общ бюджет	От тях			Частни ресурси
							Обществени източници			
							ЛИДЕР	Местна власт	МИГ	
	Мярка 1									
	Мярка 2									
Обща сума										

УПРАЖНЕНИЕ 9

Съставяне на финансова таблица на Стратегията за местно развитие

Цел:

Целта е да се състави финансова таблица за цялата стратегия така, че да стане ясно какви финанси ще са достъпни за крайните потребители през годината и от какви съфинансиращи източници

Материали:

Предварително начертана таблица, маркери

Стъпки:

1. В таблицата се вписват мероприятията и общият бюджет за дадените мерки от таблицата за специфичните цели.
2. Бюджетът се пресмята последователно за отделните години, общо и според съфинансиращите субекти, като се взема под внимание възможността на потребителите през кой период ще могат да се включат в реализирането на Стратегията и възможността им за съфинансиране. Също така се взема под внимание способността на обществените субекти да съфинансират Стратегията за местно развитие и в кой период.
3. Таблицата с резултатите трябва да даде точна представа за финансовия напредък на Стратегията.
4. В края е подходящо отделните пера да се представят и графично и по този начин да станат визуално достъпни за всички участващи страни

Финансова таблица на Стратегията за местно развитие

	Мерки	Финансова таблица																
		Общ бюджет	2007				2008				2009				2013			
			Обществени източници			Частни източници	Обществени източници			Частни източници	Обществени източници			Частни източници	Обществени източници			Частни източници
			Лидер	Местна власт	МИГ		Лидер	Местна власт	МИГ		Лидер	Местна власт	МИГ		Лидер	Местна власт	МИГ	
Специфична цел																		
	Мярка																	
	Мярка																	
Общо за целта																		
Специфична цел																		
Обща сума за Стратегията																		

ПРИМЕР 8

ОЦЕНЪЧНА И МОНИТОРИНГОВА РАМКА - МИКРОРЕГИОН ЛЕВОЧСКИ ВЪРХОВЕ ЗАПАД

Оценъчна рамка за стратегическата и специфичните цели:

Стратегическа цел: Да се повиши конкурентоспособността на микрорегиона и жизненото равнище на населението на територията на МИГ

Таблица 1: Оценъчна и мониторингова рамка на ниво стратегическа цел

Оценъчен въпрос	Индикатор за въздействие	Цел - ниво 1	Изходна ситуация	Достигнато ниво
Въпрос № 1: До каква степен се е повишила конкурентоспособността на микрорегиона?	Равнище на образованието на населението	Повишение със 7 %	Основно (26,21 %), специално (19,21 %), средно (22,82 %), висше (2,93 %)	
	Годишен оборот в словашки крони	Повишение с 10 %	Няма данни	
	Инвестиции в словашки крони	Повишение с 15 %	Няма данни	
Въпрос № 2: До каква степен се е повишило жизненото равнище на населението в микрорегиона?	Спестявания на домакинството	Повишение с 5 %	Няма данни	
	Средна работна заплата в словашки крони	Повишение с 2 %	12 535,- Sk	
	Ниво на безработицата в %	Спад с 10 %	22,63 %	
	Естествен прираст на населението	Повишение с 10 %	90 (0,09 на 1000 жители)	
	Миграционно салдо	Спад с 10 %	104 (0,104 на 1000 жители)	

Проблемна област 1: Недостатъчно развит туризъм

Приоритет 1 (Специфична цел):

Разширяване и подобряване на използването на потенциала в региона за повишаването на неговата атрактивност в областта на туризма като източник на икономическия растеж.

Таблица 2: Оценъчна и мониторингова рамка на ниво специфична
цел 1

Оценъчен въпрос	Индикатор за резултат	Нива на целите	Изходна ситуация	Достигната ситуация
Въпрос № 1: До каква степен се е разширило използването на потенциала на региона в областта на туризма?	Брой (новопостроени) леглови бази, места за хранене, балнеоложки центрове, центрове за почивка, обществено-културни и спортни центрове	Повишение с 25 %	15 бази за настаняване, 30 заведения, предлагащи хранене, 15 центрове за почивка, 8 домове на културата, 11 библиотеки, 1 клуб на пенсионера, 3 младежки клуба	
	Брой и разположение на новооткритите паркове, зони за отдих, ловни райони и други площи за отдих и почивка	Повишение с 40 %	8 парка	
	Брой нови продукти в туризма		Няма данни	
Въпрос № 2: До каква степен се е подобрило използването на потенциала на региона в областта на туризма?	Брой обновени и вече достъпни исторически и културни паметници	Повишение с 10 %	50	
	Брой обновени и обозначени туристически пътеки и маршрути		Няма данни	
	Брой нови и действащи граждански сдружения, обществени и нестопански организации в областта на туризма	Повишение с 5 %	45	
	Брой участия на микрорегиона в туристически панаири и изложения	Повишение със 7	0	
Въпрос № 3: До каква степен се е повишила атрактивността на региона в областта на туризма?	Брой посетители		Няма данни	
	Брой повторни посещения		Няма данни	
	Брой нощувки		Няма данни	
	Размер на продажбите в словашки крони		Няма данни	
	Брой дни на пребиваване		Няма данни	

Мониторингова рамка за мярка:

Мярка 1.1: Да се подпомогне развитието на капацитета в селския туризъм, агротуризма и балнеологията.

Таблица 3: Оценъчна и мониторингова рамка на ниво мярка 1.1

Входящи		Изходящи			
Входящи индикатори	стойност	Индикатори за резултати	Цел	Основни	Актуално състояние
Обем на финансовите средства за мярката	20 000 000,- Sk	Брой новопостроени и реконструирани места за настаняване	Повишение с 26 %	15	
		Брой легла в местата за настаняване	Повишение с 26 %	1600	
		Брой къщи, предлагащи стаи за настаняване	Повишение с 26 %	120	
		Брой новопостроени и реконструирани заведения за хранене	Повишение с 10 %	30	
		Брой столове в заведенията за хранене	Повишение с 10 %	650	
		Брой новопостроени и реконструирани места за отдих	Повишение с 6 %	15	
		Брой новопостроени и реконструирани балнеоложки заведения	Повишение със 100 %	1	
		Брой новопостроени и реконструирани съоръжения за спорт	Повишение с 6 %	15	
		Брой новопостроени и реконструирани културно-обществени заведения	Повишение с 4 %	25	
		Брой продукти в агротуризма	Повишение с 9 %	11	

Източник: Техническа помощ САПАРД

